

Александар Стојановић

Чачак – Србија

Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија

e-mail: megalo.servos@gmail.com

ПЛОДОВИ ЕТИКЕ СВЕТОГ САВЕ НЕКАД И САД: ДА ЛИ СУ САВРЕМЕНИ СРБИ НА ПУТУ КОЈИ У ЖИВОТ ВОДИ?

Апстракт: *Плодови немерљивог прегалаштва Светог Саве, његове идеје и остварења видљиви су до данашњих дана: аутокефалност, напредак духовности, монашког живота, просвете, законодавства, медицине, уметности и свега другог што је везано за живот једног цивилизованог хришћанског народа. Међутим, горуће питање које се поставља данас, од кога зависи српска egzистенција и будућност је: Да ли су савремени Срби маслиново дрвеће које је Свети Сава засадио у духовном Рају?*

Кључне речи: *етика, врлине, добра дела, Мојсије, Гаризин, Евал.*

Увод

Свети Сава је био велики прегалац. Завештање које је оставио нашем народу се никако не може занемарити. Напротив! Занемаривање тог завештања не може донети ништа добро. Два главна задатка која нам је оставио су: чување православља (ортодоксије) и чување правоживља (ортопраксије). Први задатак је у највећој мери испуњен, барем код оног дела Срба који није поклекао пред ударом вековних искушења исламизације, покатоличавања, атеизације и секуларизације у најразличитим облицима. Што се тиче другог задатка, било је много светлих примера, али и генерација које су га испуниле. Међутим, да ли је то случај и данас? Или још прецизније: Шта је остало од Светосавља данас, након обезбожења нашег народа у периоду атеистичког социјализма, који, ето, није успео да се оствари као утопија комунизма? Где смо и куда идемо? У којој мери и у ком броју данашњи Срби наликују маслиновом дрвећу које Свети Сава сади већ вековима? Рад који следи ће покушати да одговори на ова питања.

Тропар Светом Сави, глас трећи:

„Пута који води у Живот, наставник и првостолник и учитељ био си. Јер најпре дошавши, Светитељу Саво, отаџбину твоју просветио си, и родивши је Духом Светим као дрвета (саднице) маслине у духовном Рају засадио си свеосвећена твоја чеда. Зато са Апостолима и Светитељима (Архијерејима) сапрестолног поштујући те молимо: Моли Христа Бога да нам дарује велику милост“

Символика маслиновог дрвета

Маслина је благословено дрво. У овом делу света нема дрвета које даје плодове са толиком количином уља изузетне хранљиве вредности. Дакле, ради се о намирници *par excellence*. У библијско-богословском кључу, символика коју срећемо у тропару Светом Сави: „Јер најпре дошавши, Светитељу Саво, отаџбину твоју просветио си, и

родивши је Духом Светим као дрвета (саднице) маслине у духовном Рају засадио си свеосвећена твоја чеда“, несумњиво потиче из Псалтира, који је Свети Сава, као изузетан монах и подвижник, посебно ценио и препоручивао. Дакле, овај стих тропара је у вези са следећим стихом из Псалтира (Пс 51, 10): „А ја сам као маслина пуна плода у дому Божијем; поуздах се у милост Божију до века и у век века“¹. У Даничићевом тексту се поткрала једна грешка (Пс 52, 8): „А ја, као маслина зелена у дому Господњем, уздам се у милост Божију без престанка и до вијека“. Будући да су српски преводиоци Псалтира имали пред собом верзију на старогрчком језику, дакле Септуагинту, а не масоретски текст, и да је на старогрчком за опис маслине употребљен придев *κατάκαρπος*², њега је требало превести синтагмом *препун плода*, а не придевом *зелен*. Дакле, ради се не о било каквој маслини (нпр. младој, тек засађеној, или неплодној, или не превише родној), већ о маслини која је *препунa* плода. Такође, она је засађена, не у овом свету, већ у мисленом, духовном Рају. Духовни Рај је појам који се често среће у богословским делима – *νοητὸς Παράδεισος*.

Символику дрвета и плода налазимо на неколико места у Јеванђељима. По речима Господа Исуса Христа, пророке, али уопште и све људе познајемо по њиховим плодовима: „Тако свако дрво добро плодове добре рађа, а зло дрво плодове зле рађа. Не може добро дрво плодове зле рађати, ни дрво зло плодове добре рађати.“³ Такође, увек се морамо сетити и две јеванђелске приче о неплодној смокви. Прва је, у ствари, прича Господа Исуса Христа о смокви засађеној у винограду, која није давала плода три године и коју је зато господар винограда хтео да посече.⁴ Друга прича је још упечатљивија, будући да се ради о историјском догађају. Радња се дешава после тријумфалног Уласка Господа Исуса Христа у Јерусалим (Цвети). У јутро следећег дана, Господ Христос је кренуо у Јерусалим, пошто је преспавао у селу Витанији, али је на путу огладнео. Видевши једну смокву на којој није било ничега сем лишћа, Господ је рекао: „Да никад не буде рода од тебе до века!“⁵ И смоква се осушила.

Све ове приче носе исту поруку Господа Исуса Христа: „Свако дрво које не рађа добра плода сече се у и у огањ се баца.“⁶ Управо ову чињеницу је често потенцирао Свети Сава у својим делима.

Етика Светог Саве – вера без дела је мртва

Свети Сава је на много места у својим списима поучавао да је вера без дела мртва, и ту је у потпуности следио мисао Светог апостола Јакова.⁷ Тако, на пример, у

1 Јевтић 2000, 71.

2 Ово место у Септуагинти гласи: „Ἐγὼ δὲ ὥσει ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἥλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.“ Једини стихови у Библији, који се још могу повезати са оваквом символиком маслиновог дрвета су Јер 11, 6, где се говори о маслини крошњевитој (εὐσκίος) – Даничић је и овде погрешно, па ју је такође назвао зеленом, и Рим 11, 17–24, где Свети апостол Павле говори о дивљој и питомој маслини. Међутим, са сигурношћу се може рећи да је горепоменути стих тропара ипак у вези са стихом из Псалтира.

3 Мт 7, 17–18. Такође, исту симболику налазимо и у Мт 11, 33–35 и Лк 6, 43–45.

4 Лк 13, 6–9.

5 Мт 21, 18–22; Мк 11, 12–14 и 20–26. Код Светог апостола Марка налазимо незнатно другачије формулисане претеће речи Господа Христа: „Осада нико не јео са тебе рода довека!“ Апостол нам сведочи да тада није ни било време када смокве рађају, што није ни чудо, пошто се тај догађај десио пет дана пре јеврејске Пасхе, дакле, на Велики понедељак.

6 Мт 7, 19.

7 Јак 2, 17–26.

Жичкој беседи о правој вери Свети Сава сведочи да, пре свега, треба положити сву своју наду на Бога, и тако се држати праве вере.⁸ А темељ праве вере је онај кога је поставио Дух Свети преко Светих Апостола и богоносних Отаца – дакле, права вера која је потврђена и проповедана на светих седам Васељенских Сабора. Међутим, Свети Сава је додао и један суштински важан сегмент: „И зато на овом темељу свете вере треба нам зидати злато и сребро и драго камење, то јест добра дела. Јер нити користи исправност живота без праве и просвећене вере у Бога, нити нас право исповедање (вере) без добрих дела може извести пред Господа, него треба имати обоје, да ‘савршен буде човек Божји’⁹, а не да због недостатка (једнога) храмље живот наш. Јер као што рече Апостол: ‘Спасава вера, која кроз љубав дела’¹⁰.“¹¹

При крају *Жичке беседи о правој вери*, Свети Сава објашњава шта су то добра дела. У савременом добу, многи теолози занемарују значај хришћанске етике, посебно добрих дела. Или заобилазе ту тематику, или пак говоре да је она потребна, али како и на који начин – прећуткују. Највећи је број оних који тајно, иза кулиса, бојећи се реакције Цркве, отворено причају да је Христово учење превазиђено те да Јеванђеље не може да пружи савременом човеку одговоре на конкретна питања. Насупрот овом суштински јеретичком мишљењу, Свети Сава, као опитни богослов, пун Духа Светог, кристално јасно говори шта су то добра дела: „Гледајући на бесмртни дар Христов, творите свагда бесмртна дела у Христу: веру чисту и молитву честу, имајући према Њему љубав и наду, и савест чисту пред Богом и људима, пост и бдење, на земљи лежање, истину у свему, чистоту телесну и душевно уздржање, чувајући разум светог крштења – просвећења Божјег, којим се одрекосмо Сатане и свих дела његових. И свагда љубити покајање и исповедање грехова својих и плакање над њима; умиљење, смирење, праведност, поучење, исправљање живота свога, мржњу на грех; не опијање, не блудничење, него, напротив, чист живот какав је Божјим очима угодно гледати.“¹² Заиста, овим речима духовног горостаса Светога Саве нема се шта додати.

У прологу *Хиландарског типика* Свети Сава позива да се овде понизимо, да бисмо се узнели тамо,¹³ да овде плачемо, да би се тамо утешили, да овде гладујемо и будемо жедни, да бисмо се тамо наситили,¹⁴ и да овде будемо скрушени, да бисмо тамо нашли милостивог Бога. И наставља да говори језиком искомске, непатворене хришћанске етике, следећи у стопу Светог апостола Јакова: „Не варајте се, браћо моја”¹⁵ када неки говоре од вас: да ако дела не чиним, но верујем у Бога и спашићу се, јер и беси верују у Бога;¹⁶ ‘јер вера чиста и неоскрвљена од Бога Оца је.’¹⁷ ‘Да разумете да је вера без дела мртва. Авраам, отац наш, не оправда ли се делима узневши Исака сина свога на жртвеник? Видиш ли да је вера помогла његовим делима и кроз дела саврши се вера. И испунише се књиге које кажу: Поверова Авраам Богу и урачуна му се у правду и другом Божјим назва се. Видите ли, дакле, да се човек оправда делима, а не самом вером?’“¹⁸

8 Јевтић 1995, 9.

9 2Тим 3, 17.

10 Гал 5, 6.

11 Јевтић 1995, 10.

12 Исто, 17.

13 Свети Сава 2005, 102–103. 2Кор 11, 7.

14 Исто, 103. Лк 6, 21.

15 Исто. Јак 1, 16.

16 Свети Сава 2005, 103. Јак 2, 19.

17 Исто. Јак 1, 27.

18 Исто. Јак 2, 20–24.

После овога, Свети Сава следи речи Светог апостола Јована, говорећи да ако тврдимо да имамо заједницу са Богом, а ходимо у тами, тада лажемо и не творимо истину. И супротно томе, ако ходимо у Светлости Божијој, чувајући уједно Његове заповести, тада уистину имамо заједницу са Њим и Крв Господа Исуса Христа очишћава нас од сваког греха.¹⁹ Можемо љубити децу Божију само када љубимо Бога и чувамо Његове заповести. А заповести Његове нису тешке и сваки који је рођен од Бога побеђује цео свет.²⁰ По речима Светог Саве, оно чиме се побеђује цео свет јесте: „Вера, нада, кротост, трпљење, пост, мољење топло са сузама, а највише над свим овим анђелска лепота, смерноумно послушање и љубав, ради које сиђе к нама Син Божји, а ка овоме додајући и незлобивост“²¹.

За Светог Саву, земаљски живот је страдање. Међутим, он сваког читаоца *Хиландарског типика* укрепљује очинским речима: „А, знај, љубимче, да онима који су пострадали припада част и слава, а ленима и непотребнима, после телесног упокојења, вечна мука.“²² Овим је прекорео лење и немарне, али и исповедио православно учење Цркве да ће се непокајани грешници вечно мучити. И даље саветује: „Будите творци речи, а не само читаоци.“²³ У 39. глави, у *Поуци игуману, економу и свој братији*, Свети Сава је свестан тога да ће након њега бити ђаволских покушаја да се типик не држи како је заповедио: „Где и после толиког нашег утврђења и колико је могуће тачности, знам да неће оскудевати зло, нити узрок зла, и развраћење од зле и безбожне звери, и криви узроци и нападаји.“²⁴ Ипак, у *Другој поуци игуману* (41. глава), укрепљује и бодри монахе да буду вредни и истрајни: „Јер нико ленив није никада постигао победу, нити је ко год спавајући и сањајући победио свога ратног непријатеља; оних су победни венци који добро трче, који се труде, који се боре, који издрже трудове од борби. Кроз многе невоље, каже Господ, ваља вам ући у Царство Небеско.“²⁵

На почетку *Карејског типика* Свети Сава каже да свако ко хоће да се спасе треба да иде уским и тесним путем,²⁶ будући да је пут нашег живота кратак.²⁷ Иако у време писања овог типика није имао ни пуних двадесет пет година, Свети Сава поучава читаоца са мудрошћу и духовним расуђивањем које одликује само изузетно искусне, здраве подвижнике: „Дим је живот наш, пара, земља и прах; за мало се јавља и брзо нестаје. Мали је труд живота нашег, а велико и бесконачно добро као награда.“²⁸

У *Упутству ономе који хоће да држи овај Псалтир*, Свети Сава понавља дословце пасус из *Хиландарског типика*, у којем хвали страдалнике, а кори лене.²⁹ Међутим, пре тога каже да је Бог спремио онима који Га љубе оно што „око не виде и ухо не чу, нити узиђоше на срце човеку.“³⁰ И додаје: „Није слава овога слична слави будућега века“³¹; такође и муке овога света нису ништа наспрам оних. Јер од њих

19 Исто. 1Јн 1, 3–7.

20 Исто, 104. 1Јн 5, 1–4.

21 Исто.

22 Исто, 105.

23 Исто.

24 Свети Сава 2005, 146.

25 Исто, 149. Дап 14, 22.

26 Исто, 95. Мт 7, 14.

27 Исто.

28 Исто.

29 Исто, 213. Види подбелешку 22.

30 Исто. 1 Кор 2, 9.

31 Исто. 2 Кор. 3, 11.

стрепи, рече, и сам сатана.³² Јасно је из свега реченог да је Свети Сава био тајник и удеоничар благодати Божије, да је најдубље осећао предукус Царства Небеског и да је јасно и силно доживљавао благодат Духа Светога, која га је и осмелила да се одрекне овоземаљске славе и части и оде да живи изузетно скромним и крајње подвижничким монашким животом на Светој Гори. Друго објашњење не постоји.

У *Служби Светом Симеону*, Свети Сава хвали подвижнички труд свога оца: „Трпљењем и уздржањем, славни, нападе вражје победио си, јавио си се непоколебљив у напастима и у скрбима и у бедама различним, чувајући спокојство владавине своје благочашћа свога мудрошћу, оче Симеоне.“³³

Можда најлепше сведочанство о нашој теми налазимо у уводу *Житија Светог Симеона*, који је органски увод у *Студенички типик*, где Свети Сава каже заиста дивним књижевним стилем: „Гледајући на подвиге и живљење овога преблаженога оца нашега, у којима су наслада и веселе, *помињући Бога и веселећи се*. (Пс 76, 4) У Богу, зато, ум наш нека буде, у небеским виђењима, у красотама рајским, у обитељима вечним, у ангелским хорovima, у онамошњем животу. Где ли, како ли су душе праведних или грешних? Каква ће појава великог Бога и Спаситеља нашег Исуса Христа бити? О њему просвећеном слово: Небеса ће с хуком проћи, ваздуси сажежени ће се распасти, земља и оно што је на њој и дела изгореће (2Петр 3, 10). Затим, како ће тамо свака душа својеврсно тело добити? Какво ли [ће бити] оно збориште, од Адама до свршетка [века] – мноштво човечанско? Какво [биће] Христово страшно, и од сунца светлије лице? Какав ли [ћемо] Његов глас чути – [упућен] праведнима које прима у Царство Небеско или грешницима које отпушта у вечну муку? Ово нам приличи, љубљена братијо моја, бринути и помишљати, у овом живети, јер смо ван света, јер живот на небесима имамо (Флб 3, 20), овај живот мирно проводећи, наду имајући [да ћемо] будућа вечна блага стећи у Христу Исусу Господу нашем, заступништвом Пресвете Владичице наше Богородице и Добротворке, и молитвама преподобног и блаженог оца нашега и ктитора господина Симеона.“³⁴

Чување Светосавског завештања као благослов, а одрицање као проклетство

Општепозната је чињеница да је Свети Сава много задужио српски народ, јер га је унапредио у сваком смислу. Као што је некада јеврејски народ имао савез, или завет са Јахвеом, тако и православни српски народ од Светог Саве наовамо поседује неку врсту завета, или завештања према Господу Исусу Христу, Спаситељу света и Сину Божијем. Тај феномен називамо Светосавље. Управо из тог разлога, у души сваког Светосавца, стално одзвањају опомињуће речи Светог Саве, које је упутио свом духовном чеду, Игуману студеничком Спиридону: „Чувај се, чедо моје слатко, да не изиђеш из неког мога завета. Да, ако човек и цео свет добије, а душу своју изгуби, која је корист?“³⁵

Управо због тога могуће је повући многе паралеле између Светог Саве и законодавца Божијег Мојсеја. Међутим, оно што нас занима у овом раду јесте управо одговор на питање: Које су то обавезе једног изабраног народа према Богу? Најтачнији и најсигурнији одговор на ово питање налази се у Старом Завету, у Књизи поновљеног

32 Исто. Јак 2, 19.

33 Исто, 196.

34 Ракићевић 2016, 194–200. Игуман студенички др Тихон Ракићевић је први приметио да је Свети Сава овде пошао од речи Светог Теодора Студита и његове 56. катихезе.

35 Свети Сава 2005, 208. Мт 16, 26; Мк 8, 36.

закона.³⁶ После веома дугог ропства у Египту, а након четрдесетогодишњег лутања по пустињи, Јевреји су били надомак Обећане земље Израела, где „тече мед и млеко“³⁷. Свети тајновидац Мојсеј је добио заповест од Бога да се изрекну благослови јеврејском народу на брду Гаризину (Gerizim) и клетве на брду Евалу (Ebal). Благослови и проклетства су били праћени церемонијом и подизањем олтара од великог камења.³⁸ Бог није случајно изабрао ова места. Брда Гаризин и Евал се налазе с једне и с друге стране прастарог библијског града Сихема (данашњег Наблуса). На том месту је била прва станица одмора праоца Аврама у Ханану, и управу ту му се јавио Господ, обећавајући му да ће ту земљу дати у наследство његовим потомцима.³⁹ Такође, Гаризин и Евал су изабрани и због тога што су по изгледу веома различити. Гаризин је био зелен, прилично плодан, пун извора воде, док је Евал био неплодни, суви и каменити крш.⁴⁰ Са тим у вези, треба поменути чињеницу да семитски језици изражавају етимолошку везу између речи „благослов“ и „бања“⁴¹. У јеврејском језику речи *berakhah* (благослов) и *berekhah* (језерце, бања – као Силоамска бања) се изводе из истог корена – *b-r-kh*.⁴² Управо зато, брдо Гаризин је изабрано да буде символ благослова Јахвеа Изабраном народу ако сачува Његове заповести, а брдо Евал, као мртва каменита пустара, символ проклетства – ако Изабрани народ одступи и одрекне се Бога, који га је извео из Египатског ропства.

У тих неколико глава Књиге поновљеног закона налазимо тако озбиљну опомену, која се наизменично остваривала током целе јеврејске старозаветне историје, али и касније, код свих других изабраних народа, у хришћанском добу. Кроз Светосавски завет та опомена важи и за наш народ. Кроз Тајновица Мојсеја, Господ каже: „Сведочим вам данас небом и земљом да сам ставио пред вас живот и смрт, благослов и проклетство; зато изабери живот, да будеш жив и ти и семе твоје.“⁴³ (30, 19).

Први пример који потврђује да су Срби преступили завет Светог Саве и побрали смртоносна проклетства са брда Евала јесте очигледан губитак српских територија у задњих тридесетак година. Другим речима, већи део оног што је српска војска освојила својим огромним напорима и неописивим жртвама у Првом светском рату, изгубљено је од деведесетих година прошлог века наовамо. Такође, ту је и проблем стотина хиљада избеглица. У Књизи поновљеног закона читамо: „Даће те Господ Бог твој непријатељима твојим да те бију; једнијем ћеш путем изаћи на њих, а на седам ћеш путова бјежати од њих, и потуцаћеш се по свијем царствима на земљи“ (28, 25).⁴⁴

36 Посебно треба поменути чињеницу да су одредбе Књиге левитске (Треће Мојсеје) и Књиге поновљеног закона (Пете Мојсеје) саставни део *Законоправила* Светог Саве, види *Законоправило* 1991, 2496–255а.

37 Изл 3, 8; 17; 13, 5 итд.

38 Пнз 27–32.

39 Пост 12, 6–7.

40 Gevanyahu 2015, 122–125.

41 „Бања“ у смислу мање акумулације воде, која настаје из извора питке воде.

42 Gevanyahu 2015, 124. За сличне примере из арапског, етиопског и угаритског језика види Klein 1987, 85 и Botterweck–Ringgren 1975, 280.

43 Пнз 30, 19. За цитате из Пете књиге Мојсеје (Поновљеног закона) користили смо Даничићев превод који смо, због тачности, понегде кориговали оригиналним текстом старогрчке Септуагинте.

44 Треба поменути и акутни проблем Косова и Метохије, који ескалира управо у наше време. Убрзо ће доћи време да се постави и питање отцепљења Војводине и Старог Влаха (који се управо због тога и назива Санџаком).

„Бела куга“, али и исељавање наших људи у иностранство, како због лоших услова за живот, тако и због ратова који су нас задесили (сама реч „дијаспора“ значи расејање), такође имају своју паралелу у проклетствима са брда Евала: „И остаће вас мало, а пре вас беше много као звезда небеских; јер ниси слушао гласа Господа Бога својега... И расејаће те Господ по свим народима с једнога краја земље до другог, и онде ћеш служити другим боговима, којих ниси знао ти ни оци твоји, дрвету и камену“ (28, 62; 64).⁴⁵

Сличност са евалским проклетствима може се запазити и у појавама најразличитијих форми депресије и анксиозности у нашем народу. Господ над војскама каже кроз уста Пророка Мојсеја: „И живот ће твој бити као да виси према теби, и плашићеш се ноћу и дању, и нећеш бити миран животом својим. Јутром ћеш говорити: камо да је вече! а вечером ћеш говорити: камо да је јутро! од страха којим ће се страшити срце твоје, и од онога што ћеш гледати очима својима“ (28, 66–67).⁴⁶

Алармантна задуженост наше државе код светских банкарских удружења, као и нашег народа и наше привреде код представништва страних банака код нас, такође има свој пандан у Мојсејевим описима Евала: „Странац који је код тебе попеће се нада те високо, а ти ћеш сићи доље веома ниско. Он ће ти давати у зајам, а ти нећеш њему давати у зајам; он ће постати глава, а ти ћеш постати реп“ (28, 43–44).⁴⁷

Иако се може наћи још паралела у овим главама Књиге поновљеног закона, морамо се вратити на главну тему. Свети Сава је био веома свестан чињенице да ће бити оних који ће испуњавати његово завештање према Богу, али и оних који ће се му се противити. Зато је био кристално јасан када је поручио Игуману студеничком

45 По званичним подацима Републичког завода за статистику, Србија је 1999. године имала готово пола милиона становника више него 2016. године. По задњим подацима из 2016. године, данас је природни прираштај у приличној мери негативан, и износи -36100 (види веб-страницу РЗС наведену у литератури). Забрињавајуће лошу демографску будућност Србије додатно појачава и велики број абортуса, као и одлазак великог броја људи у иностранство (посебно оних најобразованијих). Да је српски народ одступио од завета Светог Саве, и да су га задесила проклетства са брда Евала, које је символ бесплодности и мртвила, говори и податак о 400.000 парова у Србији који имају проблем са зачећем деце.

46 По истраживању Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“ из 2014. године, лекове за смирење у Србији узима готово петина испитаника, дуван користи више од 40% испитаника, а што се тиче претеране конзумације алкохола, подаци су више него забрињавајући. Такође, употреба наркотика је у сталном порасту и прилично је присутна код малолетника (види ИЗЈЗС Батут 2014, 20).

47 Јавни дуг централног нивоа власти Републике Србије, по подацима из марта 2018. године, износи безмало двадесет и четири милијарде евра. Забрињавајуће је управо то што је тај дуг на крају 2008. године био готово три пута мањи. За државу Србију се може рећи да безмало дугује као цела некадашња СФРЈ (види MFRS 2018, 4). Што се тиче дуга становништва, привреде, јавних предузећа и јавног сектора, они дугују још безмало петнаест милијарди евра (види НБС 2017, 16). Када је реч о банкама, у Србији постоји 21 страна банка и 9 домаћих. Стране банке поседују више него три пута активе и капитала него домаће. Проблем је у томе што је већина домаћих банака под стечајем, тако да њима управљају стране банке, па се слободно може рећи да странци управљају са око 90% банкарског капитала у Србији (види НБС 2017, 3). На крају, да потврдимо и чињеницу да је Србија још увек земља у којој „тече мед и млеко“, чак и упркос свеопштој краћи која се над њом врши. По истраживањима светски признате непрофитне истраживачке и саветодавне организације Global Financial Integrity (GFI), са седиштем у Вашингтону, која се бави високостручним анализама илегалних финансијских токова, из Србије је илегално и бесповратно изнето, по задњим истраживањима од 2005. до 2014. године, око двадесет и четири милијарде долара. Ово је само апроксимативна вредност, која се односи на оно што је GFI успео да забележи. Колико је новца стварно изнето, то само Бог зна. Види GFI 2017, 35.

Спирidonу: „Мир Божји нека се излије у срца ваша, и онога који вас благосиља благосиљам, а оне који вам зло чине проклињем, да не буде на њима милост Божја, ни на домовима њиховим, ни моја молитва, и да погину као безумни Арије!“⁴⁸ Од Првог светског рата наовамо изгледа да су нас водили управо ови други. Данас сви Срби егзистенцијално осећају последице овог проклетства, били они Светосавци или не. А знамо добро чиме су Срби највише газили завештање Светога Саве: нецрквеношћу, псовањем Бога, неморалом, а највише слепим и некритичким прихватањем тековина Француске буржоаске револуције. Све ово скупа је изазвало обезбожење народа и његово отпадништво од Светога Саве.

Треба нагласити да Свети Сава није био неки фанатични подвижник, ни немилостиви учитељ. Никако! Увек је био свестан људске немоћи и слабости. Кад кажемо људске немоћи и слабости, не мислимо на грех и страст, већ на ограничену људску снагу и способност. И никада није тражио од нас нешто што сâм није испуњавао. У *Карејском типiku* Свети Сава каже: „Овај, дакле, устав појања и јела написасмо. Молим и захтевам да буде непроменљив, сем ако у болест падне; тада, колико снага може.“⁴⁹ У *Хиландарском типiku* он саветује: „Останите у подвизима ка добру. Ни на десно, ни на лево, него по сили, колико ко има снаге, царским путем теците, севивши се што јесте.“⁵⁰ Трудове плодова својих јешћеш. Блажен си, добро ће ти бити!“⁵¹ Дакле, најмилији српски Светитељ не тражи од нас нешто што је преко наших моћи, већ колико можемо и колико нам је дато.

Увек је могуће вратити се на прави пут Светога Саве, на *царски* пут. Благослови Господњи су животворни и могу се јавити и када је народ у веома лошем положају, када нестаје, када копни, чак и када је у ропству, у туђини. Јер ништа се не може поредити са милошћу Божијом. Каже Господ над војскама у Књизи поновљеног закона: „Где би год био међу народима, у које те загна Господ Бог твој, ако се обратиш ка Господу Богу својему и послушаш глас његов у свему што ти ја заповедам данас, ти и синови твоји, из свега срца својега и из све душе своје, тада ће Господ Бог твој повратити робље твоје и смиловаће се на тебе, и опет ће те сабрати између свих народа, по којима те буде расејао Господ Бог твој. Ако би ко твој и на крај света загнан био, отуда ће те опет сабрати Господ Бог твој и отуда те узети.“ (30, 1–2; 4) То значи да је наш једини пут – пут покајања. И то не неког површног, лицемерног и неозбиљног покајања, већ оног најозбиљнијег, које се одвија у дубини нашега бића и од кога зависи биолошки опстанак самог народа.

Закључак

После свега реченог, за савремене Србе се тешко може рећи да су *маслиново дрвеће* које је Свети Сава засадио у духовном Рају. Иако има појединаца који живе Светосавском вером, општа слика духа у нашем народу је сасвим другачија. У последњих двадесетак година, српски народ се враћа својој мајци Цркви, али у највећем броју случајева то не ради на прави начин. Канцер обезбожења српске душе, чије је семе сејано више од једног века, а најјаче за време богоборне комунистичке идеологије, још увек је толико јак да прети да избрише српско биће са лица света. Господ је говорио за

48 Свети Сава 2005, 208.

49 Свети Сава 2005, 98.

50 Пр 4, 27.

51 Свети Сава 2005, 105.

лажне пророке: „По плодовима њиховим познаћете их.“⁵² Дакле, јасно је који је плод безумног хрљења савремених Срба ка лажним европским вредностима. Феномен је то што готово никада не хрле ка оним добрим европским вредностима, којих и те како има. Одступништво је, у први мах, почело „невино“ – са грађанским идејама „просветитељства“, а помагано је обезбожењем науке и образовања. Међутим, касније је кулминирало са диктатуром комунистичке идеологије. Данас видимо да је плод тог процеса релативизација, па чак и подсмехање сваком облику етике и морала, људског образа и достојанства. Просвета без Бога је унела паклени немир у душу српског народа, који данас тражи мир у таблетама за смирење, никотину, алкохолу и дроги, али га не налази. Плод некритичког прихватања сексуалне револуције и сексуалних слобода је довео до дисфункције богомданих органа за размножавање и стерилитета код значајног броја људи, и што је најгоре, до озбиљне претње да ћемо абнормалним бројем абортуса и моралном изопаченошћу сами себе истребити као народ.

Одбацивање завештања Светог Саве и његовог благог бремена Христовог одвело је модерне Србе у робовање овом свету. Зато многи Срби данас осећају узалудност живљења и паклени немир. А какву слободу препоручује Светитељ Сава: „Будите творци речи, а не само читаоци, помишљајући у себи да који слуша речи и не чини што је заповеђено њима, такав је сличан човеку који гледа лице своје у зрцалу: јер позна се, и отиде, и одмах заборави какав је био. А који је проникнуо у *савршени закон слободе*, оставши у њему, овај неће бити забораван слушаца, него је творац дела, блажен је тај.“⁵³

После свега реченог, јасно је да су пред савременим Србима два пута: први, који води у проклетство и биолошки нестанак, и други, који води у благослов и живот. Први је наставак прокошења Светом Сави и његовим тековинама, а други је пут испуњавања завета Троједином Богу Сведржитељу. Земаљско је за малена царство, а Небеско увек и довека.

Литература

Извори:

Законоправило или Номоканон Светог Саве (1991). Приредио и прилоге написао Миодраг М. Петровић, Иловички препис 1262. година (фототипија). Горњи Милановац: Дечје новине.

Јевтић, Атанасије (1995): „Беседа Светога Саве о правој вери“. *Свети Сава*. Приредили Крсто Миловановић и Димитрије Калезић. Београд: Народно дело.

Ракићевић, Тихон (2016): „Есхатолошка визија Теодора Студита (Хиландар 387) у Ктиторском житију Типика Манастира Студенице (IX Н 8 [Ѕ 10])“, *Зборник радова Византолошког института*, 53/2016, 179–208.

Сава, Свети (2005): *Сабрана дела*. Приредила и предговор написала Љиљана Јухас-Георгиевска. Београд: Политика, Народна књига. [*Карејски типик* и *Служба Светом Симеону* објављени су у преводу Димитрија Богдановића а према издању: *Свети Сава, Сабрани списи*. Приредио проф. др Димитрије Богдановић. Просвета–СКЗ, Београд 1986. (*Карејски типик* је на стр. 37–40, а *Служба Светом Симеону* на стр. 123–134) *Хиландарски типик* је дат у преводу Лазара Мирковића. Тај превод је, својевремено, темељно редиговао Димитрије Богдановић. Типик је пренет према

52 Мт 7, 16.

53 Свети Сава 2005, 105. Јак 1, 21–25.

издању: *Хиландарски типик. Рукопис Chil AS 156*. Приредио Димитрије Богдановић. Народна библиотека Србије – ЗАМТЕС, Београд, 1995; превод типика је на стр. 55–94. Остала дела (*Житије Светог Симеона, Писмо игуману Спиридону, Упутство за држање Псалтира*, фрагменти из *Студеничког типика*) такође се доносе у преводу Лазара Мирковића, редакција Димитрија Богдановића. Коришћено је издање: *Свети Сава, Сабрани списи*. Приредио проф. др Димитрије Богдановић. Просвета–СКЗ, Београд, 1986 (*Житије* је на стр. 97–119, *Писмо игуману Спиридону* на стр. 137–168, *Упутство за држање псалтира* на стр. 141–143, фрагменти из *Студеничког типика* на стр. 89–94). Тамо где је постојала потреба, консултовано је српскословенско издање.]

Стручна литература:

Botterweck, G. Johannes, Ringgren, Helmer, eds. (1975): *Theological Dictionary of the Old Testament*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.

Gevaryahu, Gilad J. (2015): „Why Was Mount Gerizim Chosen For The Blessing Ceremony“, *Jewish Bible Quarterly*, Vol. 43, No. 2/2015, 122–125.

Јевтић, Атанасије (2000): *Псалтир са девет Библијских песама*. Врњачка Бања: Интерклима.

Klein, Ernest (1987): *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language*. New York: Macmillan.

Помоћна литература:

GFI (Global Financial Integrity) (2017): *Illicit Financial Flows to and from Developing Countries: 2005–2014*. Appendix Table I–3, 35. <http://www.gfintegrity.org/report/illicit-financial-flows-to-and-from-developing-countries-2005-2014/>

ИЗЈЗС Батут (Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“): *Национално истраживање о стиливима живота становништва Србије 2014. године (коришћење психоактивних супстанци и игре на срећу)*. <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/Izvestaj%20srpski%20web.pdf>

MFRS (Ministarstvo finansija Republike Srbije – Uprava za javni dug) (2018): *Stanje i struktura javnog duga – mart 2018*. <http://www.javnidug.gov.rs/lat/default.asp?P=46&MenuItem=4>

НБС (Народна банка Србије – Сектор за контролу пословања банака) (2017): *Банкарски сектор у Србији. Извештај за I тромесечје 2017. године*. https://www.nbs.rs/internet/latinica/55/55_4/kvartalni_izvestaj_1_17.pdf

РЗС (Републички завод за статистику): *Природно кретање становништва у Републици Србији 1999–2016*. <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=163>

**THE FRUITS OF ST. SAVA'S ETHICS NOW AND THEN:
ARE THE MODERN SERBS ON *THE PATH LEADING INTO LIFE*?**

The fruits of the gigantic effort of St. Sava, his ideas and achievements are visible to this day: autocephaly, progress of spirituality, monastic life, education, legislation, medicine, art and everything else related to the life of civilized Christian people. However, the burning question that arises today, on which the Serbian existence and the future depends, is: Are contemporary Serbs *the olive trees* that St. Sava *planted in the spiritual Paradise*? After everything that has been said in this article, it is difficult to say that they are. Although there are individuals living according to heritage of St. Sava, the general picture of the people is completely different. In the last twenty years, the Serbian people have been returning to their mother the Church, but in most cases this does not work the right way. The cancer of the enslavement of the Serbian soul, which has been sown for more than a century, and the strongest during the atheist communist ideology, is still so strong that it threatens to erase the Serbian being from the theater of the world scene. It is clear that in front of the modern Serbs are two ways: the first, which leads to curse and biological disappearance, and another, which leads to blessing and life. The first is the continuation of defiance to the St. Sava and his heritage, and the second is the path of fulfilling the covenant of St. Sava.